

Opgave 2 Strafrecht en volkswil

tekst 3

Enkele strafrechtelijke ontwikkelingen en de volkswil

Bepaalde ontwikkelingen kunnen alleen aan iemands persoonlijke invloed worden toegeschreven als deze anders achterwege zouden zijn gebleven. Dramatische gebeurtenissen, zoals een moord, plegen de heldenrol van de hoofdpersoon bovendien te vergroten. Van vele klassieke tragedies is dit de kern. Het was Pim Fortuyns verdienste dat hij op een aanschouwelijke, soms amusante wijze de strijd heeft aangeboden met het verschijnsel dat belangrijke politieke beslissingen te vaak in een sfeer van beslotenheid worden voorbereid en, ondanks pretenties van het tegendeel, in feite al worden genomen. Hij markeerde het bestaan van een nieuw soort regenteskheid, waarmee het in de jaren zeventig zo vermaledijde paternalisme eigenlijk weer via een

achterdeur terugkeerde, hetgeen reden voor veel maatschappelijk onbehagen werd. Ontegenzeggelijk was het verbale vermogen van Pim Fortuyn groot. Zijn verontwaardigde toon, naar het leek ingegeven door gekrenkte gevoelens, bleek zeer geschikt om onbehagen van velerlei soort los te woelen. Het willen luisteren naar klachten van het publiek was Fortuyns handelsmerk en dat zou hem zonder enige twijfel ver hebben gebracht, misschien zelfs tot in het Catshuis¹⁾. (...)

35 Ook op de terreinen van de justitiële organisatie en de rechtspraak valt te constateren dat verlangens naar meer volksbemoeyenis sterk zijn opgeleefd. (...)

40 Gedreven door het gedachtegoed van Pim Fortuyn heeft de stem des volks

ondubbelzinnige geluiden van groot onbehagen geuit. Deze betreffen niet alleen de zwaarte van de straffen, maar ook het gebrek aan invloed
45 daarop van het volk. Zo ontstond tevens een roep om meer participatie van leken in de strafrechtspraak.

De strafwetgeving en de volkswil

Met de vaststelling dat de vox populi,
50 de stem des volks, in een democratische samenleving als essentieel thema niet mag worden genegeerd en al zeker niet geschoffeerd, is nog niet de vraag beantwoord hoever de
55 actieve bemoeienis van het volk op het terrein van het strafrecht en de strafrechtspleging mag en moet gaan. De volksvertegenwoordiging heeft daarin
60 uiteraard een overkoepelende en basale functie, voor zover de strafrechtspleging in al zijn fasen en onderdelen wettelijk is geregeld. Daartoe behoren krachtens het legaliteitsbeginsel van art. 1 Wetboek van
65 Strafrecht alle strafbaarstellingen en de daarmee samenhangende algemene voorwaarden voor strafbaarheid en vervolgbaarheid.
(...)

Het veranderende strafklimaat

(...)
70 Er ontstond een strafklimaat dat steeds weer nieuwe spiraalbewegingen in de straftoemeting teweegbracht. Hierbij speelden verschillende factoren een

bijzondere rol. In de eerste plaats heeft
75 de positie van het slachtoffer in het strafrecht meer erkenning gekregen, in samenhang waarmee de morele betekenis van criminaliteit in ons bewustzijn steeg (Boutellier, 1993).
(...)

80 Daarnaast zijn de laatste jaren door de wetgever vele nieuwe strafbepalingen ingevoerd, bestaande bepalingen aangevuld of van zwaardere strafposities voorzien.
(...)

85 Maar ook is het arsenaal straffen en maatregelen explosief uitgebreid. Wellicht volgt binnenkort nog de huisarreststraf als hoofdstraf.

De verharding van de sanctietoemeting: nog niet genoeg?

(...)
90 Eén van de saillantste verscherpingen in de sanctietoemeting is het procentueel sterk toegenomen aantal levenslange gevangenisstraffen gedurende
95 de laatste jaren. Hierbij hebben de volksstem en de toenemende identificatie met het slachtofferschap ongetwijfeld een belangrijke rol gespeeld. De gedachte van de veiligheids- en
100 risicomaatschappij heeft immers een respectabele omvang aangenomen. Zelfs is door het Hof Den Haag een levenslange gevangenisstraf gecombineerd met tbs, hetgeen door de
105 Hoge Raad terecht is afgekeurd.

*bron: prof. mr. C. Kelk, hoogleraar straf(proces)recht en penitentiair recht
uit: Justitiële Verkenningen (sterk ingekort) van april 2007*

noot 1 Het Catshuis is de ambtswoning van de Nederlandse minister-president en het ontvangstcentrum van de regering.

Opgave 2 Strafrecht en volkswil

Bij deze opgave hoort tekst 3 uit het bronnenboekje.

Inleiding

In het blad 'Justitiële Verkenningen' verscheen in april 2007 een artikel van prof. mr. C. Kelk, hoogleraar straf(proces)recht en penitentiair recht te Utrecht. In dit artikel brengt hij enkele recente ontwikkelingen in het strafrecht in verband met het gedachtegoed van Pim Fortuyn. Tekst 3 is een sterk ingekorte weergave van dit artikel.

Lees de regels 1 tot en met 34 van tekst 3.

De politieke denkbeelden en de manier van optreden van Fortuyn kunnen deels getypeerd worden als populistisch. In de tekst zijn twee kenmerken van populisme te herkennen.

- 2p **14** Noem twee kenmerken van populisme. Geef per kenmerk een citaat uit de tekst waarin dit kenmerk te herkennen is.

De toenemende populariteit van Fortuyn had ook te maken met knelpunten in het proces van politieke besluitvorming in Nederland, vooral op het vlak van de representativiteit.

- 2p **15** Leg uit dat de populariteit van Fortuyn gezien kan worden als een reactie op de gebrekkige representativiteit in het politieke systeem.

Lees de regels 35 tot en met 47.

Het tekstfragment gaat over de roep om meer participatie van leken in de strafrechtspraak. Je kunt daarbij denken aan juryrechtspraak. In veel landen waaronder de VS en België, bestaat juryrechtspraak. Nederland kent geen systeem van juryrechtspraak.

- 4p **16** Noem twee argumenten voor en twee argumenten tegen juryrechtspraak.

Lees de regels 48 tot en met 57.

Politieke partijen zouden de opmerkingen van professor Kelk over het niet negeren en schofferen van de stem van het volk in een democratie, serieus kunnen nemen.

- 2p **17** Leg uit welke functies politieke partijen beter zouden moeten uitoefenen indien zij gehoor willen geven aan de vaststelling van Kelk dat de stem van het volk in een democratie niet genegeerd en geschoffeed mag worden. Ga uit van twee functies.

Lees de regels 58 tot en met 68.

In de regels 63-64 wordt het legaliteitsbeginsel genoemd.

2p **18** Wat houdt het legaliteitsbeginsel in?

Leg uit dat dit beginsel een belangrijk kenmerk is van de rechtsstaat.

Lees de regels 70 tot en met 88.

De positie van het slachtoffer heeft in het strafrecht (en in de wet) meer erkenning gekregen (regels 74-76).

2p **19** Geef daarvan twee voorbeelden.

Hoogleraar Kelk geeft aan dat de laatste jaren door de wetgever vele nieuwe strafbepalingen zijn ingevoerd, het aantal straffen en maatregelen is uitgebreid of verzaamd (regels 80-88).

6p **20** Beschrijf met behulp van drie fasen van het systeemmodel van politieke besluitvorming hoe de aanpassing van de strafwetgeving kan zijn verlopen. Betrek in je beschrijving per fase één actor die bij die fase betrokken is.

Lees de regels 89-105.

In de laatste paragraaf heeft hoogleraar Kelk het over de veiligheids- en risicomaatschappij. De gedachte is verspreid dat de burgers geen risico mogen lopen en dat de overheid er alles aan moet doen om de veiligheid van de burgers te garanderen. Het gaat hierbij niet alleen om verzwaaring van de straffen of verharding van de sanctietoemeting.

De gedachte van de veiligheids- en risicomaatschappij raakt de discussie over het dilemma van de rechtsstaat.

3p **21** Wat houdt het dilemma van de rechtsstaat in?

Leg uit dat dit dilemma optreedt bij het ontstaan van de veiligheids- en risicomaatschappij.

Zie de regels 102-105.

De Hoge Raad heeft een uitspraak van het Hof Den Haag afgekeurd.

2p **22** Leg uit dat het terecht is dat de Hoge Raad de combinatie van een levenslange gevangenisstraf met tbs heeft afgekeurd.

Betrek in je antwoord:

- één van de doelen van straffen;
- één doel van tbs.

Uitspraken van de Hoge Raad zijn van groot gewicht voor toekomstige zaken. Dit heeft te maken met de taak die de Hoge Raad in het Nederlandse rechtssysteem heeft.

2p **23** Wat is de taak van de Hoge Raad in ons rechtssysteem en wat is de betekenis van uitspraken van de Hoge Raad voor toekomstige rechtszaken?